

NY-ÅLESUND

Ny-Ålesund badet i kveldslys. Foto: Inger Lise Nass

FORSKERLANDSBY OG NATURLABORATORIUM

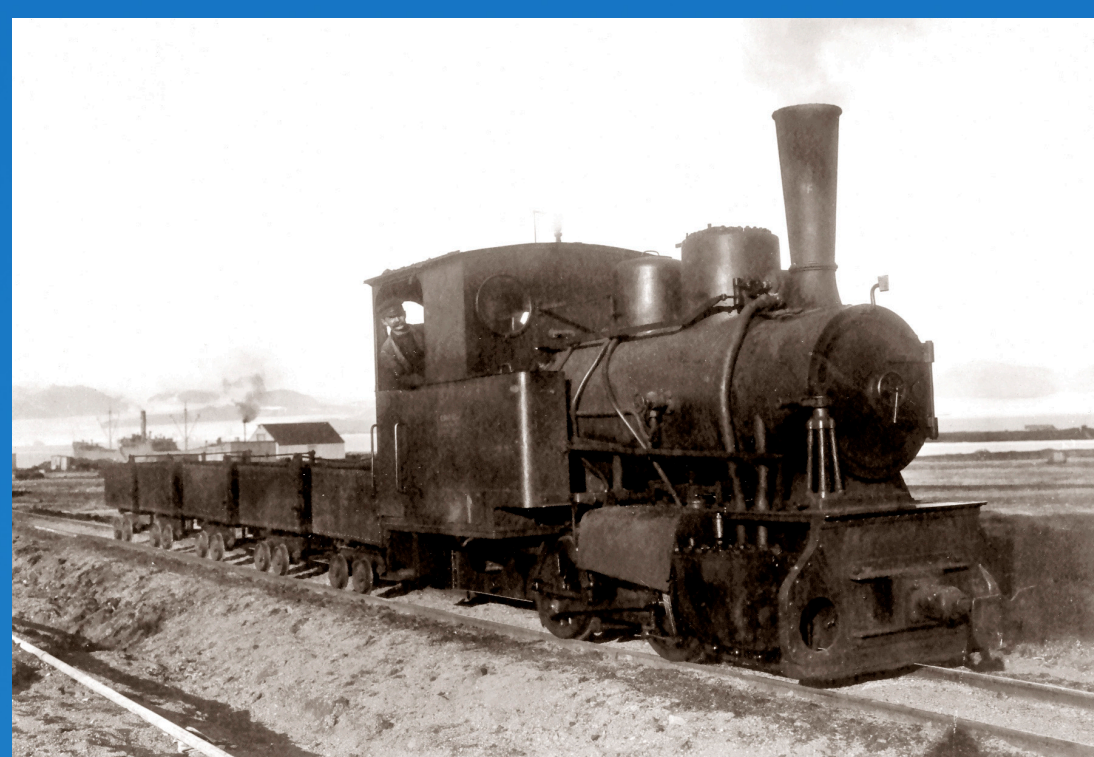
Ingen andre steder i Arktis er havet åpent så langt mot nord vinterstid som i Ny-Ålesund, fordi en gren av den nordlige atlantehavsstrømmen (Golfstrømmen) passerer utenfor kysten og inn i Polhavet. Havnen er som regel isfri fra juni til november/desember. Naturen rundt og fraværet av lokale forurensningskilder gjør stedet spesielt godt egnet for naturvitenskapelig forskning.

Norske myndigheter vil utvikle Svalbard som en nasjonal og internasjonal forskningsbase spesielt rettet inn mot miljørelatert forskning og overvåking. Norges forskningsråd har følgende hovedmålsettinger for Ny-Ålesund:

Ny-Ålesund skal fremstå som en grønn forskningsstasjon der forskning knyttet til overvåking og langtidsmålinger har prioritet, og der virksomheten er underlagt strenge miljøbestemmelser.

I Ny-Ålesund legges forholdene til rette for miljøforskning og overvåking som er avhengig av urørte økosystemer og lite menneskelig påvirkning forøvrig. Dette omfatter forskning om langtransportert forurensning og klimaendringer, økologisk forskning basert på upåvirkede økosystemer og forskning om effekter av menneskelig aktivitet og fysiske miljøfaktorer på organismer.

Forskerlandsbyen Ny-Ålesund er den nordligste permanente landstasjon i verden. Kings Bay A/S har ansvaret for infrastrukturen på stedet, og forskning, miljøovervåking og turisme i begrenset omfang er stedets eneste virksomheter. For Norge er det viktig at internasjonal forskningsetablering på Svalbard skjer slik at norsk infrastruktur utnyttes og at vi er til stede med en tung og synlig egenforskning.

Lokomotivet sørget for å frakte kull fra gruvene til kaia for lasting ombord i ventende skip. Foto: Norsk Polarinstituttts bildearkiv

I tillegg til den politiske betydning dette har, gir et tett forskningsmessig samarbeid med de internasjonale forskningsaktørene uttelling faglig og økonomisk. EU-prosjektet Ny-Ålesund Large Scale Facility (LSF) er et eksempel på dette der Norsk Polarinstitutt (NP), Norsk institutt for luftforskning (NILU), Statens kartverk, det tyske Alfred Wegener Institut (AWI) og det britiske Natural Environment Research Council (NERC) blir tilført økonomisk støtte til forskningen i Ny-Ålesund. Også Japan, Kina og Frankrike og Italia er til stede med egne forskningsstasjoner i Ny-Ålesund.

KULLDRIFT, EKSPEDISJONER OG FORSKNING

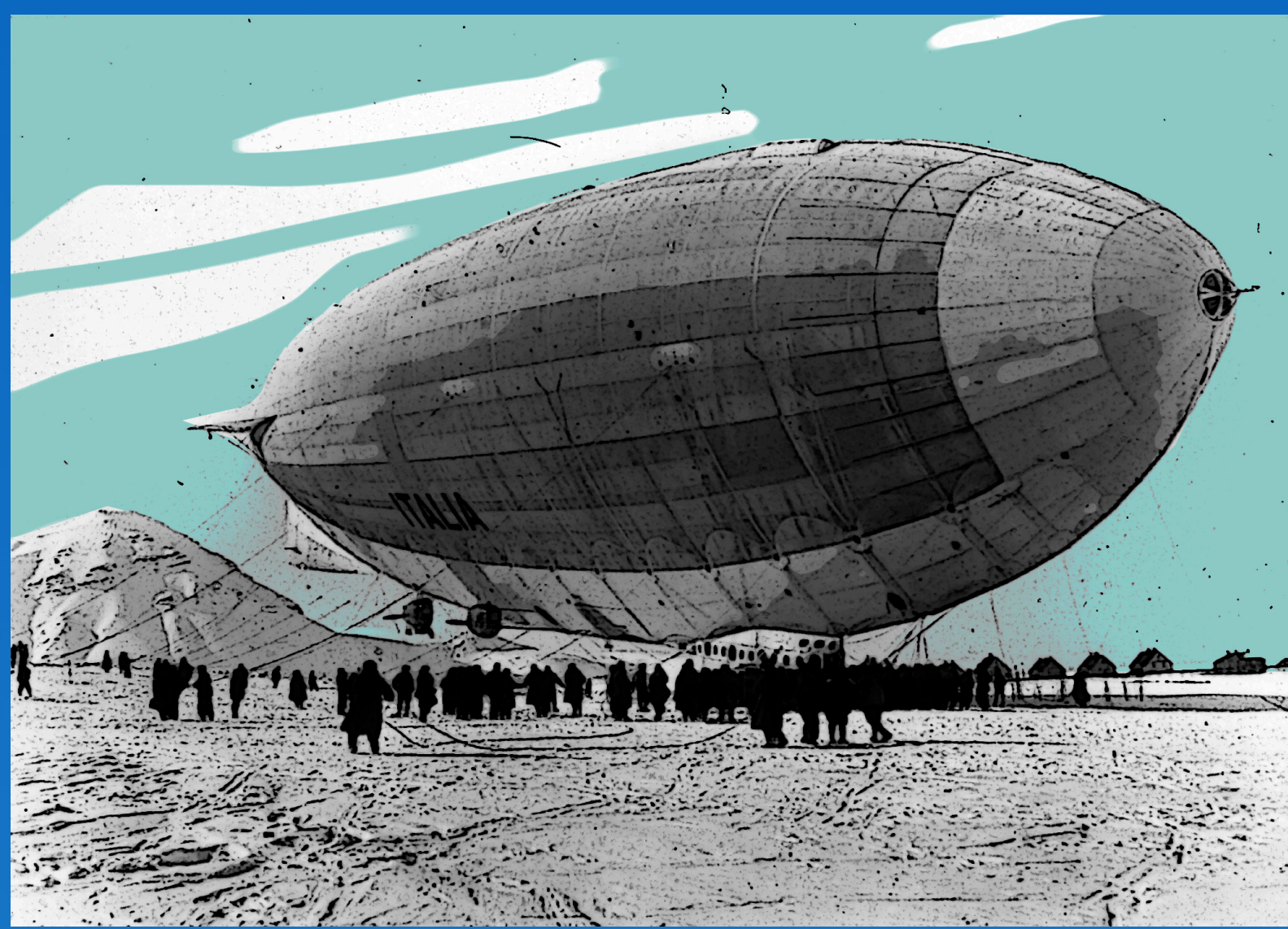
Ny-Ålesund ble anlagt som et gruvesamfunn i 1917 av Kings Bay Kull Company A/S. De første funn av kull ble gjort av britiske hvalfangere mer enn 300 år tidligere.

I 1925 fikk Ny-Ålesund oppmerksomhet da Roald Amundsen brukte stedet som utgangspunkt for sine mislykkede forsøk på å fly over Nordpolen med sjøflyene N-24 og N-25. I 1926 var han tilbake igjen med luftskipet "Norge" - noe som ble en vellykket ekspedisjon. Masten som luftskipet var festet til er blitt et minnesmerke i Ny-Ålesund.

Ekspedisjonen med "Norge" resulterte i uenighet mellom Amundsen og luftskipets italienske konstruktør og skipper Umberto Nobile, og i 1928 var Nobile tilbake i Ny-Ålesund med sitt luftskip "Italia". Ferden endte i tragedie, da luftskipet havarerte i isen. Nobile og noen av mannskapet ble reddet, men Amundsen mistet livet da han forsøkte å komme til unnsetning med det franske flyet "Latham".

I 1929 ble gruvedriften stengt etter flere mindre uhell, men på grunn av stor etterspørsel etter kull ble den gjenopptatt i 1945. Det lille samfunnet besto av rundt 200 innbyggere, og hele familier bodde her i lange perioder. Barn ble født og vokste opp her på 79 grader, 55 minutter nord.

Det pågikk kulldrift i Ny-Ålesund fram til 1963 da myndighetene stanset all videre gruvealderaktivitet som følge av en alvorlig ulykke som i november 1962 krevde 21 menneskeliv. Totalt hadde gruvedriften krevd 85 menneskeliv.

Luftskipet Italia i Ny-Ålesund 1928. Foto: Norsk Polarinstituttts bildearkiv

Etter at gruvedriften ble nedlagt i 1963, gjorde Norsk Polarinstituttts daværende direktør, Tore Gjelsvik, en stor innsats for å sikre fortsatt norsk aktivitet i Ny-Ålesund. Etter at den europeiske romfartsorganisasjonen ESRO hadde etablert en stasjon for satellitter her i 1967, opprettet Norsk Polarinstitutt en egen forskningsstasjon i 1968.

Nordlysobservatoriet, en avdeling av Det norske institutt for kosmisk fysikk (senere Universitetet i Tromsø), hadde allerede i to år drevet forskningsaktivitet i den gamle skolebygningen, og instituttet overtok denne i 1968. Senere samme år leide instituttet en bolig (senere kalt Gult Hus). Norsk Polarinstituttts ekspedisjonsleder, Thor Siggerud, spilte en sentral rolle i arbeidet med å etablere og utvikle denne stasjonen.

Høsten 1981 ble forskningsaktiviteten flyttet til boligbrakken «Ungkarshemen» som var i bruk til mars 1999 da den nye stasjonen sto ferdig. Den offisielle åpningen av "Sverdrupstasjonen" ble foretatt 10. august 1999 av miljøvernminister Guro Fjellanger, som i sin tale forsikret Norsk Polarinstituttts direktør Olav Orheim at departementet spent vil følge med på resultatene av forskningsinnsatsen og bidra til at viktige data om miljøutviklingen blir kjent nasjonalt og internasjonalt.

HARALD ULRIK SVERDRUP

Sverdrupstasjonen har fått sitt navn etter en av Norges mest markante vitenskapsmenn, Harald Ulrik Sverdrup. Som elev av professor Vilhelm Bjerknes avla han doktorgrad i geofysikk, og bl.a. ledet han det vitenskapelige arbeidet på «Maud»-ekspedisjonen gjennom Nordostpassasjen og de nysibiriske øyer 1918-1925. I 1936 tiltrådte han som direktør for Scripps Institution of Oceanography i California. Samtidig ble han professor i oseanografi ved University of California.

Norges Svalbard- og Ishavsundersøkelser (NSIU) ble opprettet i 1928 for å ivareta norsk polarforskning, og 1. mars 1948 ble aktiviteten utvidet og navnet endret til Norsk Polarinstitutt. Instituttet fikk også ansvar for Norges antarktiske kravområder og biland. For å styrke den internasjonale anseelsen ble professor Sverdrup, som nå var en verdenskjent polarforsker og oseanograf, hentet tilbake fra USA som det nye instituttets første direktør.

I tillegg til kartlegging og geologi, ble instituttet tilført avdelinger for geofysikk, biologi og feltvirksomhet, og Sverdrups vitenskapelige ambisjoner var klar; «Instituttet bør utbygges slik at det får en lederstilling i europeisk arktisk forskning».

SVERDRUPSTASJONEN

Sverdrupstasjonen er en viktig plattform for å utvikle norsk og internasjonal miljøforskning på Svalbard.

Stasjonens faste stab av ingeniører og teknikere vedlikeholder og leser av instrumenter som kontinuerlig tar inn strålings-, luftforurensnings-, ozon-, seismikk- og andre data av verdi for forståelse av polarområdene, - på oppdrag av Polarinstituttets egne forskere og andre. Også land som ikke er representert i Ny-Ålesund har forsknings- og overvåkningsprosjekter ved stasjonen i samarbeid med Norsk Polarinstitutt. Tjenestene ved Sverdrupstasjonen omfatter dessuten forskningservice som utleie av kontorplass, bekledning, overlevelsedrakter, snøscootere og gummibåter.

Sverdrupstasjonen er Norsk Polarinstituttts forskningsstasjon i Ny-Ålesund. Foto: Gunn Sissel Jaklin

ZEPPELINSTASJONEN

Fjellheisen frakter folk opp til Zeppelinstasjonen. Foto: Rudi Caeyers

Zeppelinstasjonen for atmosfærisk overvåking og forskning ligger 474 m.o.h. på Zeppelifjellet ved Ny-Ålesund. Stasjonen ble åpnet i 1990 og gjenåpnet etter utbygging av Kronprins Haakon Magnus i 2000. Med minimal lokal forurensning er den svært godt egnet for overvåking av atmosfæren, inkludert spredning av radioaktiv forurensning og miljøgifter, uttynning av ozonlaget og klimaendringer. Norsk Polarinstitutt driver stasjonen og Norsk institutt for luftforskning (NILU) har stor aktivitet der. Zeppelinstasjonen inngår i flere regionale, nasjonale og globale overvåkningsnettverk.

Bakgrunnsbilde: Ny-Ålesund. Foto: Geir Witzig Gabrielsen

